

conversa amb un historiador de la Bisbal. AQUEST COL·LABORADOR DE 'GAVARRES' VIU AL ROVELL DE L'OU DE LA BISBAL, A LA PLAÇA GERMANS SITJAR. A L'OMBRA DEL CAMPANAR, DONCS, I EN UN AMABLE DIÀLEG, HA REPASSAT LA SEVA HISTÒRIA FAMILIAR –AVIS I PARES–, HA RECORDAT L'ÈPOCA D'ESCOLA I DE JOVENTUT, ELS TEMPS EN QUÈ VA REGENTAR L'ARMERIA FAMILIAR I UN NEGOCI D'ANTIGUITATS I ELS ANYS DE COMPROMÍS POLÍTIC I SOCIAL AMB EL PAÍS I AMB LA SEVA CIUTAT. TAMBÉ HA CONFESSAT LA SEVA DEVOCIÓ PER LA HISTÒRIA LOCAL, QUE HA FOCALITZAT EN EL BAIX EMPORDÀ.

PITU BASART TEXT

JOSEP BURSET FOTOGRAFIA

Jordi Frigola

—«La setmana que ve en faig 81, vaig néixer el 14 de setembre de 1934. Quan vagi a la manifestació de l'11 de setembre, encara tindrè 80 anys...»

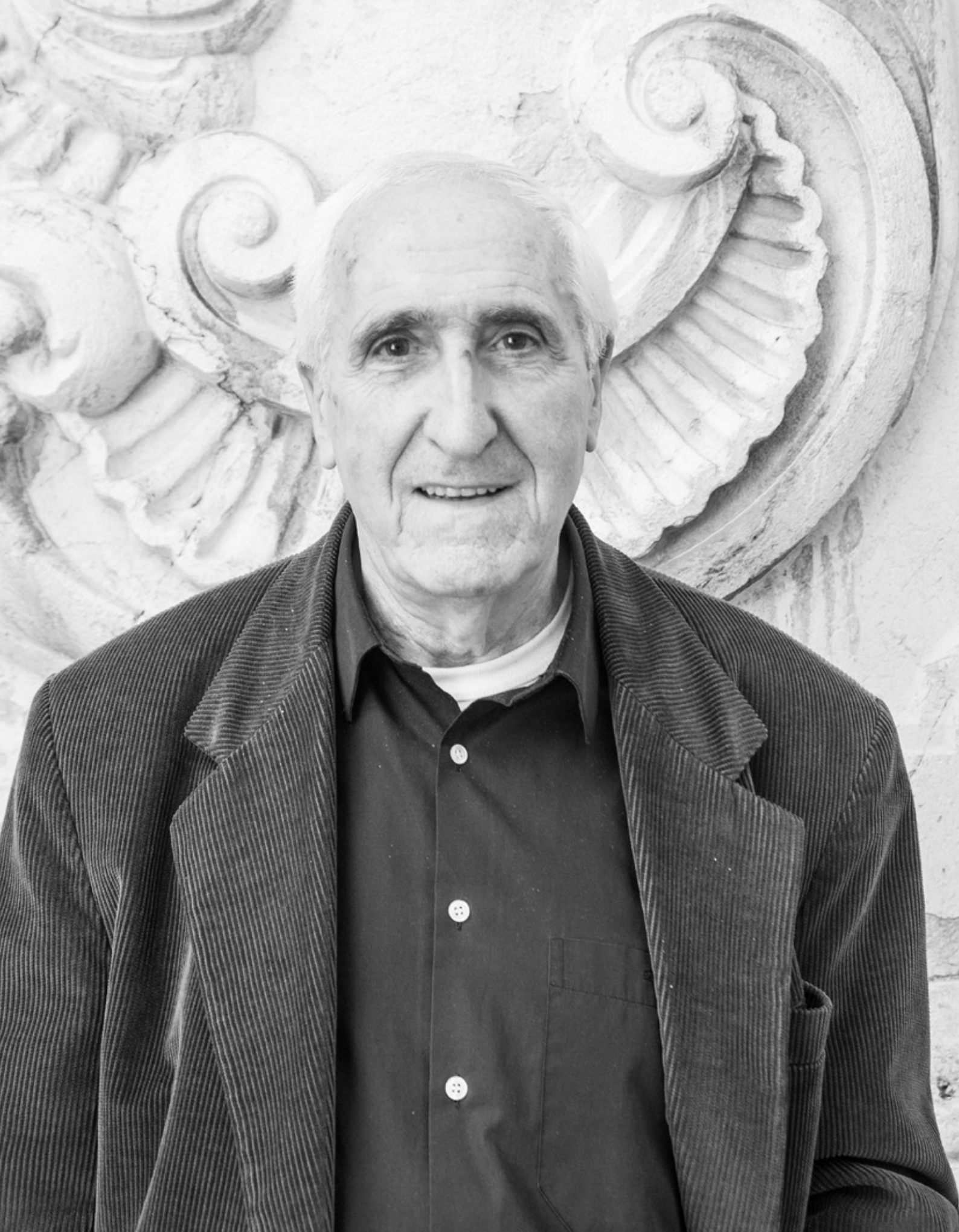
—Sent historiador, deus tenir la família ben estudiada...

—«La meua família, de la banda Frigola, es pot documentar des del segle XIII: eren pagesos, tenien un mas —can Vidal— una mica més amunt del convent de la Bisbal. El meu avi patern era fadrister i va haver de deixar la casa i espavilar-se: primer va ser sabater —feia calçat a mida— perquè es va casar amb la meua àvia, que era afillada d'uns oncles sabaters, i ell va aprendre l'ofici: tenia l'obrador al carrer Ample. Després va fer de baster: feia guarniments pels animals i arreglaven tartanes.»

—I el pare?

—«El meu pare va néixer al carrer Ample. L'avi es va morir quan ell era molt petit a causa d'una injecció que se li va injectar. Per sort, tenia un germà setze anys més gran que ell que li va poder fer de pare. Al principi va continuar l'ofici de baster, però més tard va entrar en una banca, que després va ser el banc Hispanoamericà. Un temps després es va casar amb la mare, Roser Arpa, d'una família que venia de Cornellà del Terri. L'avi Arpa va ser pastisser i va tenir una vida una mica aventurera: primerament va fer d'aprenent de pastisser a Banyoles, després a Figueres i en acabat se'n va anar a la tercera guerra carlina: era un aferrissat carlí. Va estar a les ordres del general Savalls, formava part d'un escamot i ell era l'encarregat de tocar el tambor mentre avançaven per

PITU BASART. Cassà de la Selva, 1960. Filòleg
JOSEP BURSET. Juià, 1963. Fotògraf

CONVERSA AMB JORDI FRIGOLA

animar la partida. Quan es va acabar la guerra, es va establir a la Bisbal. Va començar treballant per un altre pastisser i més tard va instal·lar la seva pastisseria aquí, als baixos d'aquesta casa on som ara. A banda de la pastisseria, l'avi també tenia drogueria —una cosa molt habitual— i feia bescuits. A més a més, a dalt, al quart pis, feien ciris i candeles i n'eren els subministradors de la parròquia.»

—Déu n'hi do, l'avi...

—«Sí, era molt actiu. Es deia Narcís. Ell a més de vendre a la Bisbal, viatjava: agafava el tren petit, que ja anava fins a Banyoles, i anava a vendre-hi bescuits. Quan tornava, s'havia d'hostatjar a Girona, sempre a l'hotel del Centro, al carrer Ciutadans, on es trobaven tots els carlins. Era molt conservador. Tè n'explicaré una anècdota. A la Bisbal hi havia dues comunitats de monges que es dedicaven a l'educació, les del Sagrat Cor de Maria i les monges franceses, que havien fugit de França on no podien ensenyar i tenien un col·legi pensionat allà on ara hi ha el Bisbal Park. El col·legi de les monges franceses era molt avançat en l'àmbit pedagògic: les alumnes aprenien en contacte amb la natura, feien treballs manuals... Uns mètodes molt diferents dels del Cor de Maria, que eren molt tradicionals... Doncs les monges franceses eren clientes de l'avi Narcís, li compraven sacs de sucre, bescuits... i sempre li deien: 'Senyor Arpa, a veure si fa venir les seves filles al nostre col·legi...' I ell els responia: 'Sí, sí, ja en parlarem, ja en parlarem...' però no les hi va portar mai perquè considerava que eren massa modernes. Ell les feia anar al Sagrat Cor.»

—Era un home arrapat a la tradició...

—«Sí, no li agradava massa la modernitat. A casa de l'avi tenien una minyona que ajudava l'àvia amb els quatre fills, doncs a l'hora de l'àpat, quan eren asseguts a taula i entrava la minyona, l'avi tenia prohibit que es parlés, no volia que la serventa sabés res que tingués a veure amb el negoci. L'avi era així. A més, la mare explicava que quan l'avi i l'àvia parlaven de negocis a taula, les criatures havien de callar, o sigui que durant l'àpat no es podia dir mai res...»

—El pare era sobrevingut?

—«Sí, quan es va casar amb la mare, va venir a viure aquí. Van tenir la meua germana i l'avi llavors es va vendre el negoci de pastisseria a en Modest Sans, que va tenir el primer establiment als baixos d'aquest edifici. Quan en Sans va voler posar la botiga a la carretera, davant de les Voltes, el meu pare li deia, 'Sans, no hi vagis que t'ensorraràs...' perquè tot el comerç era a la part vella del poble, a l'entorn de la plaça, i allà no hi havia botigues. Set anys després de la meua germana vaig néixer jo, tot i que entremig havien tingut una

bessonada prematura: els van tenir en caps de sabates envoltats de cotó fluix al costat de l'estufa, però al final només van sobreviure un mes.»

—A banda de treballar al banc, el pare mantenia la drogueria?

—«Quan l'avi es va vendre la pastisseria, va conservar la part de la drogueria que tenia a veure amb els explosius: venia cartutxos, pólvora i fins i tot dinamita a pes, per si un pagès volia estavellar una olivera o volia fer un pou...»

—I tu on vas néixer, Jordi?

—«Sóc nascut en aquesta casa. I vaig anar a les escoles de l'estat. No hi havia escoles religioses per nens. Abans hi havia hagut el maristes i els franciscans del convent, però acabada la guerra van desaparèixer.»

—Quin record en tens?

—«Tinc un record no gaire bo de les primeres classes: mestres que et fotien alguna plantofada si no et portaves bé i també recargolades d'orella quan no sabies la lliçó. A les classes posteriors, hi havia un mestre bastant bo però que ho explicava un cop i tirava endavant, no t'ajudava si no ho enteniessis. Vaig començar el primer curs de batxiller amb ell, però vaig emmalaltir, vaig tenir un principi de tuberculosi, com la meua germana, que la van salvar pels pèls. Em van fer fer

repòs tres mesos en ple curs. Em vaig engreixar molt, em van donar molt d'aliment i també injeccions de calç: vaig quedar com un globus. Després vaig haver de tornar a començar i em va tocar un mestre mallorquí desterrat per ser d'esquerreres. Com que ell ensenyava peritatge mercantil jo vaig fer peritatge; economia, dret i dibuix comercial, a banda de les matèries més comunes.»

—I quan vas acabar el peritatge...

—«Tenia disset anys i vaig començar a treballar a l'armeria, el negoci de casa. Va coincidir que a la costa començaven a urbanitzar. Des de la Platja d'Aro fins a Roses veníem a tots els constructors. Nosaltres veníem goma-dos, un explosiu molt gelatinós que escup l'aigua i no fa com la dinamita que quan s'humiteja a vegades no peta. La major part de munició —cartutxos— nosaltres el veníem a revenedors. Per exemple, jo anava moltes vegades a l'autobús de l'Oliveres, que venia cada divendres al mercat de la Bisbal, per fer arribar cartutxos a en Conillera, que els revenia a Cassà.»

—Devia haver-hi molt de control sobre els explosius...

—«I tant. Calia omplir unes guies signades per la Guàrdia Civil per transportar material, havíem d'anar al districte miner de Barcelona a obtenir permisos per cada usuari... Si es volia, també es podia fer trampa, però... Jo, un parell de cops cada

setmana m'aixecava a les cinc del matí i, amb la camioneta, anava als polvorins de la Unión Española de Explosivos, a Sant Feliu de Llobregat, a carregar el material. De tornada ja repartia a Platja d'Aro i Palafrugell; arribava a casa, dinava i a la tarda anava a portar els explosius cap a Roses. Mentrestant tenia la camioneta carregada d'explosius a fora, al carrer.»

—Carai, si tenies la camioneta al carrer no hi havia tant de control... Fins quan vas tenir el negoci, Jordi?

—«Quan es va morir el meu pare em van denegar el permís de venda d'explosius. Els documents del Govern Civil han passat ara a l'Arxiu Històric i he pogut saber que no me'l van concedir per *'desafecto al régimen i de carácter peligroso'*, pobre de mi que sóc incapaç de matar una mosca...»

—Et movies en ambients polítics antifranquistes?

—«Durant una temporada, a principis dels anys setanta, vam crear un grup i ens trobàvem setmanalment els dimecres. Fèiem les reunions a Palau-sator i hi venien en Barneda i en Vicente, de Sant Feliu, l'Àngel Sala, de can Saleta de Santa Cristina, en Rocha, notari de l'Escala... Per allà van passar tots els partits polítics: el PSUC, el Front Nacional Català, el PSC... Era l'època de l'Assemblea de Catalunya. Quan va morir l'abat Escarré, vam anar a la manifestació a Barcelona i després als funerals a Montserrat... Doncs resulta que

aquestes reunions van ser denunciades per algú del poble i ens van començar a vigilar: cada nit de dimecres, quan arribàvem de Palau, a l'entrada del carrer Ample pel costat de les Voltes, trobàvem sempre un guàrdia civil que prenia nota. Vaog intentar despistar-los arribant per la carretera i tirant cap a Fonteta i el carrer Nou. Però llavors el guàrdia es plantava a la cantonada de casa i m'acabava veient. Vet aquí el *'desafecto al régimen i de carácter peligroso'...*»

—Què pretenia el grup?

—«El grup no era afiliat a cap partit, però rebia propaganda de tots. Érem el rector de Palau-sator, en Nicolau Moncunill, en Jaume Granés, de la Bordeta, en Xavier Garriga, de Vulpellac i jo. Preteníem fer accions de propaganda repartint informació sobre el problema català: deixàvem papers al cancell de les esglésies, havíem fet alguna pintada... Portàvem molts llibres des de França per la muntanya. Una vegada vam ajudar un estudiant portuguès perseguit pel règim d'en Salazar a passar a França: en Moncunill el va portar a la maleta del cotxe des de Barcelona fins a Colera. Allà, de rector, hi havia un capellà amic nostre, en Raimon Bonal, que es va posar en contacte amb uns pescadors que van portar el noi per mar fins a la Catalunya del Nord. Una vegada

«QUAN ES VA MORIR EL MEU PARE EM VAN DENEGAR EL PERMÍS DE VENDA D'EXPLOSIUS PER 'DESAFECTO AL RÉGIMEN I DE CARÁCTER PELIGROSO'»

ens van enganxar: repartíem adhesius demanant el català a l'escola a Palafrugell i una parella de la Guàrdia Civil ens va atrapar i ens va demanar la documentació. Ens van detenir, van estar tot un dia interrogant-nos i al final ens van deixar anar. I com que em varen fitxar, quan va morir el pare, l'any 1972, el Govern Civil em va llevar el permís per vendre explosius.»

—I a què et vas dedicar?

—«De moment em vaig quedar a la lluna de València, sense saber què fer. Però la meua germana em va proposar de posar una botiga d'antiguitats i ceràmica. I, com que ja teníem el local, vam obrir-la. Normalment m'hi estava jo, a la botiga, i quan havia d'anar a comprar als Encants de Barcelona, s'hi quedava la meua germana. El negoci ens va

anar molt bé fins als anys 80. Llavors va començar la crisi del petroli i només vaig anar aguantant la botiga fins arribar a la jubilació.»

—I com vas entrar en el món dels antiquaris?

—«Sempre m'havia agradat molt aquest tema. A casa hi havia mobles antics. Conec algunes fustes i a nivell estètic estava al cas de molts estils...»

Discretament feliç

Pitu Basart > TEXT

Una tarda de finals d'estiu, hem parlat amb en Jordi Frigola i Arpa (la Bisbal d'Empordà, 1934) a l'habitació del pis on treballa, que dona a la plaça Major de la Bisbal. Al final de la conversa m'ha obert un xic la porta de la seva intimitat. Està convençut que ha viscut la vida, que l'ha aprofitada, però segons ell sempre s'ha mirat el món i la pròpia existència des d'una perspectiva no gaire optimista. El caràcter català ja ho porta: no som donats a excessos, no guaiem el futur amb entusiasme, mesurem l'alegria i quan estem molt contents actuem d'una manera no gaire diferent de quan ens atabala la preocupació. Penso que en Jordi formaria part d'aquells catalans que hem basat el viure en la mesura, que hem gastat allò convenient i hem guardat allò necessari, sense estirar més el braç que la màniga, però sense anar curts d'armilla.

Fins i tot en els moments de més felicitat, hem volgut que regnés la discreció.

Em confessa que no s'ha casat, «...de moment», ironitza amb un somriure murri. M'explica que quan era jove i durant temps va pertànyer al grup de nois i noies de la colla del Foment Catòlic de la Bisbal, que organitzava activitats per a la mainada, esporàdicament teatre i cada diumenge cinema. Alguns dels seus companys es van anar aparellant dins del mateix grup. A ell no li va interessar. Es veu un xic complicat de caràcter, se sent independent, va a la seva: en resum, que li hauria costat molt de conviure amb algú i no ha volgut entrar en aquesta partida. Ha plantat arbres, ha publicat un llibre, però no ha tingut fills, «...que jo sàpiga. De tres coses, me'n falla una», rebla el clau i torna a riure per sota el nas.

—En Joan Cals em va parlar de la teva etapa al moviment escolta de la Bisbal...

—Sí, hi vaig ser deu anys, del 1960 al 1970. El vam fundar l'any 1959 quatre persones: el veterinari Coll, un seu cosí que es deia Suñer i una altra persona que de seguida va plegar. L'any 1959 vam començar a fer alguna sortida i sobretot vam anar a reunions a Girona amb la gent de l'agrupament d'allà: en Mon i en Bep Marquès, l'Antoni Domènech, en Ricard Masó, en Carles Batlle... ens hi va posar en contacte l'Emili Puigbert. Els primers nens escoltes van ser en Joan Cals, l'Enric Matarrodona i, més tard, quan jo ja era cap d'agrupament, en Pep Matas, en Xevi Cortadellas, l'Albert Llenas... En aquella època jo m'hi podia dedicar força perquè entre setmana tenia moltes hores perquè l'armeria em portava feina dos o tres dies. I només tenia ben ocupats els divendres, amb els caçadors i la venda de cartutxos... En aquell temps també em faig aficionar força a la lectura, sobretot de llibres d'història.»

—La relació amb les Gavarres ve a través de l'escoltisme?

—No, tota la vida hi havíem *corrigut*: amb la família havíem anat a l'aplec de Santa Llúcia —hi anàvem a peu, un any fins i tot havent nevat— o el del Metges, amb la meua mare... Nosaltres, els de la Bisbal, però, som més del costat del puig d'Arques i de Fitor. Un any, abans de començar l'escoltisme, vam anar a acampar al puig d'Arques, i ens va ploure tant que no ens vam poder quedar a les tendes i ens vam haver de refugiar a can Darna, que encara era habitat: vam dormir a l'empedrat de la cuina.»

—Què ha deixat l'escoltisme a la Bisbal?

—Mira, és un mètode educatiu a l'aire lliure, en contacte amb la natura. Nosaltres no vam abraçar gaire perquè érem pocs que ho portàvem, però ha deixat gent molt activa i amb obertura de mires. Hi va haver un vicari que ens va ajudar molt, en Gaspar Espuña: valia molt per la joventut, tenia molt de coneixement de l'escoltisme francès i l'italià, que són els més potents. Vam organitzar moltes descobertes amb els minyons més grans, els rangers: un any vam descobrir l'illa d'Eivissa; un altre, el País Basc: vam estar en un poble de muntanya —el rector ens va deixar la rectoria—; també vam conèixer el Bilbao industrial i vam entrar en contacte amb patriotes bascos que a la nit sortien i enganxaven la ikurriña als cotxes. Vam col·laborar molt amb un responsable escolta d'Elna, a la Catalunya del Nord, en Gilbert Grau, molt patriota, i amb un farmacèutic del barri de Sant Jaume de Perpinyà que va començar el museu etnològic del Castellet. Es deia Deloncle. Fins i tot un any vam fer un campament de monitors per aprendre com es pot muntar un grup de resistència: va venir a formar-nos en Batista i Roca. Tot això donava una visió del món molt oberta en aquell món tan cluc del franquisme.»

—Tens records de l'aplec dels Metges?

—Un any de la dècada dels 50, jo encara ho havia aconseguit de veure-hi la cobla fent sardanes. L'orquestra hi va pujar amb tractor i nosaltres també. La meua mare havia pujat als Metges quan encara era la moda de les faldilles

En l'àmbit social, en David Pujol ha definit en Jordi com a incombustible: ha estat a totes les activitats que s'han fet i s'han desfet a la Bisbal des de fa molts anys; segurament assegut a segona fila, des d'una posició discreta, però activa, constant, persistent, enèrgica. Només cal llegir l'entrevista per assabentar-se d'una petita part del 'treball' social que en Jordi ha desenvolupat al Baix Empordà. Què n'has tret de la vida? li pregunto en un moment donat. «Moltes coses i res», em respon. Potser el verb de la frase era equivocat. Què has donat al llarg de la vida? li havia d'haver preguntat. Possiblement la resposta hagués estat la mateixa, perquè en Jordi contesta sempre amb moderació. És segur, però, que el testimoni de moltes persones palesaria d'una forma contundent la generositat social d'aquest home, que, si la salut el respecta, aquests anys propers completarà amb la calma que dóna la saviesa la història de la Bisbal des de l'edat mitjana fins al segle XX. Una part de la qual —que ningú no ho oblidi— haurà estat escrita en posició jacent. I a mà ✎.

En Jordi Frigola, a casa seva, l'any 2004 // FOTO: Joan Foxà.
PROCEDÈNCIA: Arxiu revista Gavarres.

llargues. T'imagines pujar allà dalt amb faldilles que t'arriben als turmells?»

—I com et ve l'interès per la història?

—«A mi de sempre que m'ha agradat molt. Recordo que a primer any de batxiller —en temps de restriccions— jo havia arribat a fer mapes amb quinqué, de tant que m'agradava. Un que hi té afició veritable quan hi aprofundeix cada vegada queda més apassionat per la història. La meva formació és autodidacta, tot i que he fet alguns cursets de paleografia —per poder transcriure documents— i de llatí medieval. Jo vaig començar a col·laborar amb en Joan Puigbert; amb ell vaig aprendre molt. Quan va morir vaig tenir un xoc molt fort

perquè érem molt amics. Amb en Joan, vam fer conjuntament un llibre *Per la ruta monumental del Baix Empordà*, que era una notícia històrica sobre la nostra comarca. Després vam plantejar-nos d'estudiar les èpoques que en Pere Lloveras no havia treballat. Ell havia estudiat els segles XIX i el XX i nosaltres vam decidir investigar el XVIII. Però en Joan va començar a treballar de professor a l'institut i a la universitat, va entrar al món de la política i vam perdre un xic el contacte tot i que ens vèiem de tant en tant i vam fer algun article per a la revista *El Drac*. Per tant vaig decidir treballar pel meu compte el XVIII. A mi m'agrada molt anar molt a fons en els temes que treballo i vaig aprofundir-hi molt, massa, m'hi vaig encallar. Però, no et pensis, tinc força estudiada la història de la Bisbal.»

—I no la publicaràs?

—«Si visc més anys, sí que tinc previst de publicar-la. M'agradaria fer aquest servei al meu poble. L'edat mitjana abraçarà des de l'època més reculada de què tinc dades fins al segle XV. Sobre el segle XVI, que és molt ric, vaig fer algun article i vaig animar-me; gairebé el tinc escrit. El XVII arribarà fins a la guerra de Successió i potser també serà cronològic. Però el XVIII el desdoblaré. —M'obre un calaix i em mostra un plec de fitxes— El tinc tot aquí, però encara haig de redactar-lo i tinc al intenció de publicar-lo per temes i personatges: el titularé *La prosperitat*. Del XIX, voldria revisar el que va fer en Lloveras, que es va basar molt en acords municipals que no ho diuen tot: hi ha la premsa i altres fonts... Jo voldria partir de la guerra del Francès i empalmar amb el trienni liberal i els republicans... El segle XX em fa una mica més de mandra, és massa viu, encara el toquem; sobretot em fa ànsia la guerra civil perquè encara hi ha moltes famílies que es poden sentir al·ludides. De fet, en Lloveras ja va tocar el tema. No sé què faré, ja ho veurem... De tota manera, la primera fita és treure el segle XVI per Sant Jordi de l'any vinent. Com que de moment tinc el cap força clar, aniré treballant i arribaré allà on pugui. A mi sobretot m'agrada investigar, buscar el fil d'un tema, transcriure documents. Escriure-ho no és que no m'agradi però m'és més complicat perquè cal arribar al lector perquè t'entengui i no deixi el tema.»

—Escrius amb ordinador?

—«No, no en vull saber res. Faig els articles a màquina o a mà. Saps que en Victor Hugo escrivia al llit? Doncs jo faig igual. Com que tinc molt de dolor, per l'artrosi, agafo una carpeta i escric ajagut al llit. Quan ho vaig saber vaig pensar: si l'Hugo ho feia per què no ho he de fer jo? A vegades també escric amb aquella màquina, com en Narcís-Jordi Aragó —i assenya-la una *Hispano Olivetti Lexicon 80* que hi ha sobre la taula ♣

A dalt, en Jordi Frigola a l'armeria familiar, a la plaça Major de la Bisbal, l'any 1958. A l'esquerra, en Jordi, davant del local del POUM, l'any 1939. A la dreta, a Santiago de Compostel·la, l'any 1965 // PROCEDÈNCIA: Arxiu Jordi Frigola.

*ajudar la gent que pateix
ni et passa pel cap...*

... et surt del cor

Dóna de tot cor i ajuda les persones que pateixen exclusió social, que no poden accedir al dret bàsic a l'alimentació, a l'habitatge o a un treball digne, els infants amb desigualtat d'oportunitats a l'escola i la gent gran que viu en solitud.

donantsdetotcor.org

